

Категории говеда за клане и системи на изкупуване

От различните породи и възрастови категории говеда се получава различно както по количество, така и по качество месо. Това определя и диференцирането на различните категории говеда за клане и свързаните с тях разлики в изкупните цени.

При производството на месо, говедата най-общо могат да се групират в две категории – млади и възрастни говеда. В категорията на млади говеда се включват всички говеда за клане до 2 годишна възраст, независимо от пола. Над тази възраст са в категорията възрастни говеда.

При категорията млади говеда има няколко възрастови групи угоявани за клане, някои от които въобще не се произвеждат у нас, а също са много рядко произвеждани и в други страни.

Телета. Тук се включват мъжки и женски телета, които се угояват и колят през млечния период на възраст от 2 до 4 месеца. От тази категория се получава крехко, сочно и диетично телешко месо. Живата маса и възрастта се движи в сравнително широки граници от 80 – 90 до 150-160 kg. Кланичния рандеман е висок 58 – 62%. Клането под 1 месечна възраст на телетата не е желателно, тъй като мускулатурата все още не е развита, месото е с високо водно съдържание и няма отлагане на никакви тлъстини. Месото е воднисто и безвкусно.

Целта на това угояване е да се получи т.н. “бяло месо”. Телетата започват да се угояват веднага след коластрения период, като храненето е само с мляко или млекозаместители. Цели се постигането на средно дневен прираст 900 – 1000 g. Избират се обикновено телета от породи за месо с висока растежна способност. Включването на други фуражи не се допуска, тъй като се променя цвета и вкуса на месото. Телетата се отглеждат в индивидуални боксове без постеля, на скаргов под. В конструкцията на боксовете не се допуска желязо.

Производството на тази категория телешко е много слабо застъпена в света, и то в отделни страни.

Едногодишни телета. В тази категория се включват угоени телета, които се колят на възраст до 12 – 14 месеца и жива маса 400 – 450 kg. Целта е да се получи висококачествено месо, съчетаващо вкуса и крехкостта на младото телешко месо и хранителната стойност на месото от млади говеда. За тази категория се предпочитат мъжки телета от породи с висока растежна способност. Категорията е известна още под името “бейби-биф” (baby beef).

Интензивното угодяване започва след достигане на 2–3 месечна възраст. Цели се използването на високата растежна способност и интензивно на натрупване на мускулатура при говедата през първата година. За постигането на жива маса над 400 kg на тази възраст е необходимо да се достига минимум 1000 g средно дневен прираст. Храненето е с висок относителен дял на концентрирани фуражи. Клането на телетата е в периода на достигане на биологичната зрелост, без да се допуска голямо натрупване на тлъстини.

Причините за не толкова широкото прилагане на тази категория говеда за клане е, че този тип угодяване изисква сравнително по-големи количества концентрирани фуражи. Напоследък тенденцията е за угодяването на говедата да се използват по-малко зърнени фуражи, да се премине на угодяване на база паша и тревни фуражи, които не се използват за храна на хората.

Млади говеда до две години. Тази категория за клане е широко разпространена в света и у нас.

В тази категория се включват мъжки и женски говеда, кастрати, а също и биволи, които се угодяват и колят на възраст от 15 – 16 месеца до 2 години. В тази категории се угодяват млади говеда от всички породи независимо от продуктивното направление, затова е и най-масовата категория за клане. Произвежда се месо както за прясна консумация, така и за преработка. Показател за достигане на горната възрастова граница за тази категория е смяната на вътрешните млечни резци (I_1) с постоянни.

Живата маса при клане на тази категория говеда се движи в широки граници и зависи от породата, възрастта, храненето и др. По тази причина и живата маса при изкупуване и съответната цена, допълнително се определя от специални разпоредби.

Отелени юници (първотелки). Тази категория се обособява в някои страни, като нейната цел е да се стимулира селекционния брак в стадата за производство на мляко. Категорията включва първотелки на възраст около 3 години. Показател за горната граница на възрастта е смяната на външните млечни резци (I_3) с постоянни.

Осигуряването на по-висока изкупна цена на първотелките до 3 години, дава възможност на фермерите да бракуват първотелките с ниска млечност в първите месеци на лактацията, като при това получат за тях сравнително добро

заплащане при продажбата им за месо. При липса на такава категория, първотелките се изкупуват като възрастни говеда, при по-ниски изкупни цени.

Възрастни говеда. В тази категория влизат всички останали говеда и биволи – крави, отпаднали от използване в стадата, бракувани бици за разплод, волове и др.

Използването на една или друга категория и преобладаването на някои при производството на говеждо месо в дадена страна зависи в голяма степен от условията за угодяване, развитието на говедовъдството и неговата структура. Основно значение имат търсенето на говеждо месо, вкусовите предпочитания и покупателната способност на населението.

Във връзка с насочването на производството на определени категории говеда за клане голямо значение има и прилаганата система на изкупуване. Най-общо при говедата за месо има три системи на изкупуване - на жива маса, на трупно тегло и на качество на кланичния труп.

Изкупуване на жива маса. Това е най-разпространената система на изкупуване на говедата за месо. При нея животните се изкупуват и заплащат на жива маса, според приетите стандарти за възраст, порода, и степен на охраненост. Според живата маса, породата и степента на угоеност се диференцират и цените на kg жива маса. При една и съща порода, възрастова категория и жива маса може да се даде различна цена в зависимост от степента на охраненост, като се диференцират две категории – охранени и слаби говеда. Изкупната цена за животни от породите за месо и техните кръстоски е по-висока в сравнение с тези при породите за мляко и за работа.

Изкупуване на трупна маса. Тази система също е предвидена в стандарта за изкупуване на говеда у нас. При нея заплащането става на kg кланичен труп. Цената е диференцирана в зависимост от породата и възрастта. При тази система по-високата цена се получава при по-висок кланичен рандеман, по-добре охранени и замускулени животни. Прилагането на тази система стимулира угодяването на говеда от породите за месо и техни кръстоски и се отразява положително върху месодобива.

Изкупуване на качество на кланичния труп. Такива системи с известни разлики се използват в страните от ЕС, а също и САЩ, Канада, Австралия и др. При тези системи се отчита не само теглото на кланичния труп, но и степента на

замускуленост и степента на отлагане на тлъстини в трупа. За ЕС тази система е известна като (S)EUROP.

У нас окачествяването на кланичните трупове от говеда по системата (S)EUROP е регламентирано от *Наредба №1 от 11.01.2005 год.* Тя е в съответствие с действащата система за окачествяване на говежди трупове в ЕС. Съгласно тази наредба кланичните трупове от говеда се разпределят в следните категории:

A – трупове от млади некастрирани мъжки животни до 2 години;

B – трупове на други некастрирани мъжки животни;

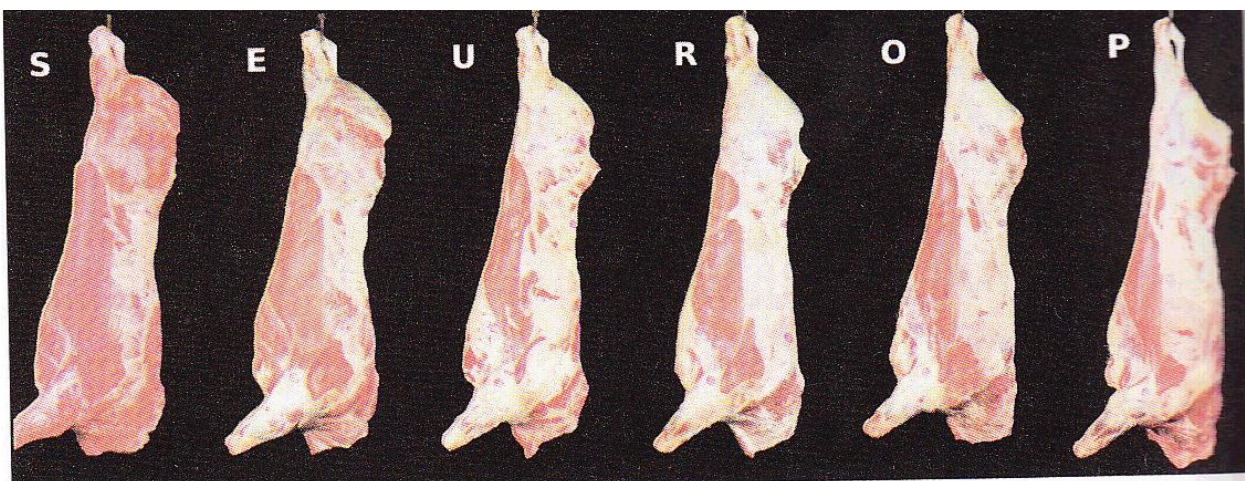
C – трупове на кастрирани мъжки животни;

D – трупове на женски животни, които вече са се отелвали;

E – трупове на други женски животни.

Кланичните трупове на говеда се класифицират чрез определяне на **клас на конформация на трупа и степента на залееност.**

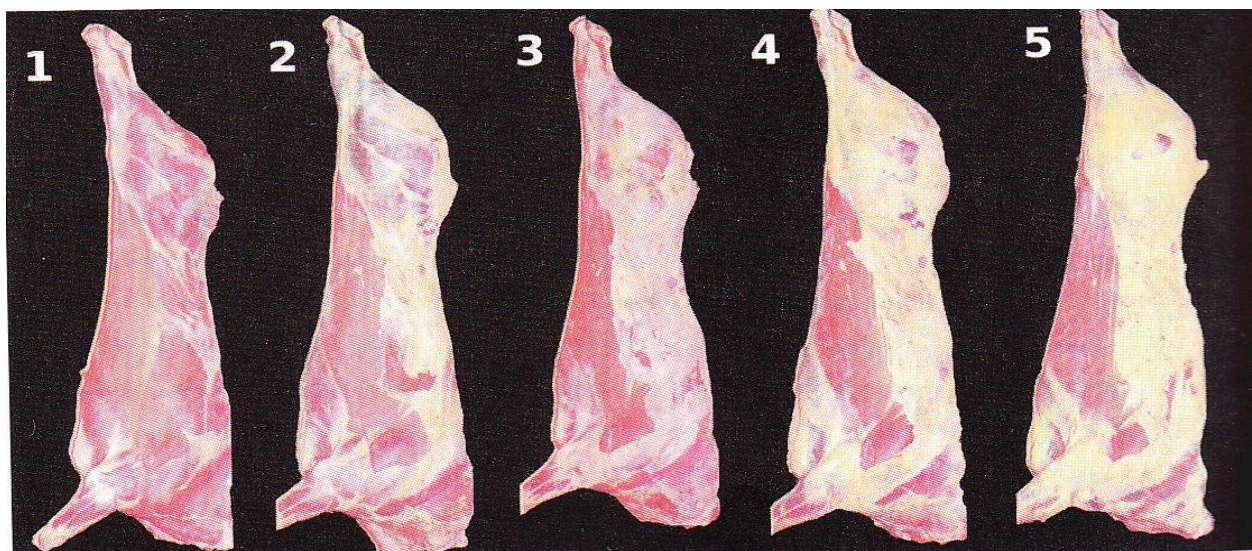
Класът на конформация на трупа се определя в зависимост от формите и профилите на мускулатурата, заедно с междумускулните и подкожните тлъстини, отнесени към големината на скелета. Класовете се означават със съответната буква – E, U, R, O или P. На **P** съответства най-ниската степен на конформация – слабо замускулен труп, изрязан бут, а на **E** – най-високата, която се достига само при добре угоени млади говеда от породите за месо.

Клас **S** – висш, съответства на изключително изпъкнали и развити мускули, наличие на двойно замускуляване.

Класът по степен на салоеност се определя от степента на отложената подкожна тлъстина по петобалната система, като на **1** отговаря труп почти без покритие с тлъстина, с червен цвят, а на **5** отговаря почти изцяло покрит труп с подкожна тлъстина.

Качеството и съответно цената на кланичните трупове се формира от двете оценки. Най-високата цена съответно е при добре замускулени трупове с оптимално количество покривна тлъстина. При определяне на отделните качества има и някои допълнителни изисквания - тегло на кланичните трупове, процент на кости и др.

Прилагането на тази система на изкупуване стимулира определено развитието на месодайно говедовъдство – използване на породи за месо и техните кръстоски, прилагане на системи на угояване, осигуряващи достигане на желаното качество на кланичния труп при оптимална възраст, жива маса и степен на охраненост.